

SPAARKAS,
STELSEL,
nuggarandeert, is
1912
Gracht 47.
00.000.
recht op 100 pCt.
bouwen van een
rij.

ENTIE

r resultaat,
rdt gelezen.

AN
VISSER

het Christelijk
vervaardigen
portretten in
kist, bedraagt
kunnen thans
rd.

LE COINTRE.

HAGE.

MEULEN

EN LITERAATUUR.

drak is ver

Romankunst

AZELAAR.

90. In keurig
npeiband f 5.25.

s l. d. Boeken

at onze belang-
dient in hooge

verblijden wij
en raden den
exor kennis te
a de gezonde
des schrijvers
lerne Roman-

gsteit in onze
t bestelle nog
dienstelijke
rk.

elaar kan het
ar geen boek-
estigd bestelle

Uitgeefster

AATSCHAPPIJ

AND"

- Amsterdam.

44128.

"Allard"
ROTTERDAM

vanaf f 1.25

f 2.—

30, f 3 en hooger

VUn f 3.—

3e JAARGANG No. 5 3 NOV. '22

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijtenlijk, Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Drs W. E. Engelke, Harderwijk; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tel.; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr J. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Lee, 's Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijs, Meppel; Dr H. Th. Vollenhoven, 's Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie: Prof. Dr V. HEPP, Van Broestraat 14, Amsterdam.	Drukkers-Uitgevers OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gova. Tel. No. 58 — Postrekening No. 38000.	Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling. Voor 1 Buitenland en Ned. India 1.90 — per jaar. Advertentie: 35 ct. per regel.
--	---	--

INHOUD: Reformatie-Mentaliteit. — Uit de Schrift: De tegenstelling met de wereld (Richt. 25/31b). — Kerkelijk Leven: Geref. Apologiek. Natf. Steunaanvragen. — Pol. en Soc. Leven: De vrijheid der vrije school bedruigd III. — Kuiper-Bibliografie LV. — Waaibegeerte: In de school der wijsbegeerte I. — Literatuur en Kunst: Vlaamsch Keren VII (Slot). — Perschoorw. — Steunnen uit onze Kerken. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Verbetering.

REFORMATIE-MENTALITEIT.

Lezer van „De Reformatie“, ik ben minstens even verschrikt als u verbaasd N. B. op de voorpagina van ons blad aan het woord te vinden. De zaak is deze, dat de redactie van oordeel was, dat nu eens een niet-geleerd en niet-erwaard man — een „leek“ zouden wij zeggen, maar dat is geen reformatorisch woord — eenige hoofdartikelen moest schrijven. Ja, maar ik kan geen leiders schrijven, verre van daar! Ik kan alleen wat met de menschen „praten“. En dat wil ik ook nu gaan doen.

Stel u het zoo voor, dat ik Zondag na de kerk eens bij u kom oploopen. Op een kopje koffie. Apropos, dat is ook reeds een heilzame reformatie in onze levensgewoonten. Een „portje“, een „advokaatje“ als van ouds hebben de meesten van ons uitgebannen. Het is mijne bedoeling, dat u mij onder 'n kopje koffie of thee leest. En laat ons — voor zoover wij tot de zoogenaamde sterke sexe behooren, maar dat is sterk — verbeelding! — er een sigaartje bij aanpijpen. Dan zijn wij echt „onder ons“. En wat we elkaar onder 'n sigaar vertellen, daar worden we immers niet hoos om, is het wel?

Ik wou met de lezers tusschen Terschelling en Terneuzen praten over de Reformatie, namelijk over de zaak zelve en ook over het blad van dien naam. En dan begin ik met het ontstaan van ons blad.

Weet je nog wel van toen? zeggen de menschen als ze op hun praatstoel zitten. Zoo begin ik ook. Ons blad was een stormvogel. Wat 'n tijd! Het is maar niet zoo gegaan, dat een uitgever bij een dominee kwam en zei: Dominee, u hebt een goede pen en ik een goede pers, laat ons zien of wij samen niet een blad het licht kunnen laten zien. Neen, „De Reformatie“ is geboren. In haar openingswoord gewaande de redactie er van „hoe wij door catastrofale gebeurtenissen in een voelszins andere wereld gekomen waren“. Zoo was het met recht. In de kerk openbaarde zich het conflict met De Netelenbos en de daar eenigszins mede-samenhangende Beweging der Jongeren. Wat een gesprekken daarover op de kerkstoep en op de Zondagvisite. In de politiek was het onweer van 1918 rommelend over onze hoofden heengetrokken. Op economisch gebied theoretiseerden allen over de socialisatie-idee. Alles sprak over den polsslag van den tijd, over Nieuwe Banen. Weet u het nog wel? Het lijkt reeds zoo lang geleden! Hebben wij werkelijk in de Nieuwe Wereld voet aan wal gezet of zijn wij na de enthousiaste jubelkreten „Land in zicht!“ weer zoetjes aan afgedobberd en drijven wij weer met een vaderlandsch-kalm-vaartje in het oude zog?

Al dadelijk kunnen wij constateeren, dat het feitelijk alleen op kerkelijk gebied tot daadwerkelijke reformatie is gekomen. Noch op politiek, noch op sociaal erf ging het belangrijk voorwaarts. Maar in de kerk wel. Dat zegt toch wel iets. Het zegt, dat de kerk niet zoo verstand en verouderd is, niet zoo behoudziek en conservatief als waarvoor zij gedurig wordt uitgekregen.

Wat is er dan op kerkelijk gebied aan reformatische daden geschied? Wel, ik wijs eerst op het aangevallen werk der Bijbelvertaling en Bijbelverklaring, waaraan onze theologische professoren zich gezet hebben. Dat is een daad. Dat is — ongelooflijk haast, doch waar — revisie van de vaders van Dordt en van Pieter Keur. In de tweede plaats wijs ik u op de pogingen om wijzigingen te brengen in onze cultus, onze eeredienst. Wat een mooi woord, tusschen twee haakjes. Eeredienst, alles moet Hem eeren! Daar zit een schat van reformatische plannen in dat enkele

woord. Welnu men heeft ook hier naar reformatie getracht, denk aan de Proeve-Geelkerken c.s. en aan de plannen van Dr de Moor. Twee uiteenlopende wegen zeker, maar beide toch ingegeven door de gedachte, dat alles niet moet blijven zooals het is. Niet minder belangrijk is de verandering, die steeds meer en meer intreedt in de positie der vrouw. Ik denk nog niet zoozeer aan „de kleine kerk van Zandvoort“, zooals zoo van lieverlede de geijkte term is geworden. Maar ik denk aan de omzetting van de steeds nauwende en breiende Dordas, die stapels ondergoed maakte voor het Kerstfeest der Armen, dit alles onder wekelijksche leetuur van „Belijdenis en Leven“ van „Cornelia“ of „Wiens Kind“ van „Fannie Eden“ in de moderne meisjesvereniging met haar ontwikkelings-doel. Ik denk aan vrouwen, die als sprocksters zelfs den kansel hebben bekomen — stel u dat 10 jaar geleden voor. Er was eens scheuring ontstaan! Er valt nog meer te boeken aan reformatische vruchten en wel voornamelijk in den uitgaanden arbeid der kerk, met name in het werk der Evangelisatie. De preekstoel is naar buiten gekomen! Predikanten, niet „opgeleid“ door een ouderling, die „de voorloop“ had — make de vrijmaking der taal ons ook van deze vreemde woorden vrij —; maar door frisse, meises (geen jongedochters) omgeven, trokken de straat op en predikten door wereld. Dat „ongestudeerde“ menschen, ook niet door de achterdeur van artikel 8 „in het ambt“ gekomen, onder leiding van den kerkeraad aan dwalenden en onwetenden het evangelie brengen, is niet ongewoon meer. En ten slotte wijs ik op de verschijning van ons blad in de kerkelijke pers. „Gelukkig wordt hier „De Reformatie“ gelezen“, schreef mij een broeder uit een streek, waar men nog „niet veel van het nieuwe moet hebben“.

Ja, maar daarover wilde ik juist spreken, werpt een lezer mij tegen. „De Reformatie“ is niet meer wat zij geweest is. De toon is niet zoo frisch meer als voorheen. De klaren lijkt wel in een doedelzak veranderd. „De Reformatie“ is precies „De Herant“ geworden, heeft iemand geoordeeld. Dat is op zichzelf beschouwd zeker een groote eer, maar dat was immers de bedoeling niet?

Lezer, u hebt gelijk en ongelijk beide. Als ons blad niet geeft wat er van verwacht werd, ligt het niet aan den redactiestaf, maar aan het publiek. Want „De Reformatie“ is niet „het blad van Dr Hepp“, zooals het al pratend wel wordt genoemd. Zeker heeft Dr Hepp ontzettend veel tot den bloei van het blad bijgedragen, maar het is ovenmin zijn blad als dat van Dr Wielenga, Dr Dijk, Dr Buijtenlijk. Het is ons blad, het blad van „ons volk“, dat zijn God maar ook zijn tijd liefheeft, dat het met Beets eens is:

Wilt gij ooit iets goeds beginnen
Uw tijd moet gij heminnen
Uw tijd, een andere hebt gij niet.

„Reformatie“ — schreef Dr Hepp in no. 30 v. d. 1en jaargang — „is niet het werk van een paar personen, maar van de kerk in haar geheel“. Reformatoren vallen niet uit de wolken! Zij komen op uit de onrustige diepte der volksziel. Als die ziel aangegrepen is en doorhuiverd van verlangen, treden pas de mannen op, die daaraan naam en gestalte geven. En alleen door die liefde van velen gedragen, kunnen zij het werk der reformatie doen.

Een golf ontstaat niet bij windstilte. Dan moet er een bries staan. Reformatische artikelen schrijft men niet als de menschen aan uw raam voorbij sjokken met tani-tani-poppen onder den arm, maar wel als de stappen der menigte daveren op het playeisel. Niet als het klokje „Ave“ klopt, maar als wij het bruisen hooren der ontruste menschenzee. Niet als wij „schemeren“ in knusse kalmte, maar wel als de stille vlam der bureaulamp verdoofd wordt door den rozen gloed van het vuur, dat aangloort bij een nieuwen tijd. Kortweg, voor reformatie is noodig reformatie-mentaliteit. Is die er bij „ons volk“? Is die er nog, zoo zij

er al eens is geweest? Bij sommigen is veelreer reformatie-afkeer. Waarvoor is het noodig? vragen zij. Zijn wij niet een zuivere kerk? Hebben wij niet de ware Leer? Waarom zijn er dan altijd van die onruststokers? Deze broeders spreken zeer veel van de Synode-Nationaal 1618/19, Anno Domini 1618—19. Of zij echter den geest der Dordtsche Vaders verstaan hebben? Stel u eens voor, dat één dier ontslapen mannen in onze kerken verscheen en vroeg naar onze leerregels, onze kerkenorde. Trots zouden zij hem de stukken toereiken: zie gij hebt het uwe! Maar zou hij ook niet zeggen als in de gelijkenis, gij hebt het talent in een zweeddoek weggelegd?

Anderen zijn weer om een andere reden afkeerig van reformatische veranderingen. Ziet u „dominee“ is er tegen. En hij is toch „een goede man“. Hij is „een innig Kind“. Waarom zou men zooveel stof opjagen door in kerkedienst of prediking op verandering aan te dringen? Er zou wel iets voor te zeggen zijn, maar „hij meent het toch zoo goed“.

Anderen hebben geen afkeer van Reformatie, maar Reformatie-vrees. In theorie zijn zij er voor, maar zoo gauw er een praktische uitwerking komt, hui-veren zij terug. Het gaat er eenigszins zoo mede, als wanneer de dagjesmenschen aan het badstrand een voetbad nemen. Ze dompelen moedig hun voeten in het water. Maar als er een golf komt aanrollen — hui, zoo'n echte gróóte, grille golf — dan rennen zij naar het strand. Gaarne zou ik in deze een paar concrete gevallen willen aanstippen. Een groote Geref. Kerk in ons vaderland besloot „de voorlezers“ af te schaffen. Men zou zeggen een verbetering. Er zijn weinig voorlezers berekend voor hun taak. Dat is geen kleineering van hen. Maar om in een groote kerk of vergaderzaal te lezen daar behoort scholing toe. Wat is er dan niet voor te zeggen, dat de predikant, die geschoold is, die zich het te lezen hoofdstuk heeft ingedacht, weet hoe hij de intonatie heeft te leggen in verband met zijn preek, die toch „op stoel“ is, zelf het hoofdstuk leest? Wat gebeurt nu? Onmiddellijk steekt een onzer voormannen den vinger op. Pas op! Dat mag een plaatselijke kerk zoo maar niet doen: Een voorlezer afschaffen! Hij bracht het voorlezen zelfs in verband met het algemeen priesterschap der geloovigen! O zeker, hij voerde er respectabele gronden voor aan. Maar: theorie. De practijk zegt iets anders, n.l., dat er in de meeste gevallen slecht, ja dikwijls op een ergerlijken zeurtoon gelezen wordt. Dat er gezeurd wordt uit dat Boek, dat vóónt van gloed en schóókt van leven. En als dat, n.l. die afschaffing, niet eens mag, ja dan behoeven wij heusch de vlag der Reformatie niet in top te hijschen. Nog een voorbeeld. Een predikant wilde met het Kerstfeest in den eeredienst doen zingen: „Eere zij God“, den Engelenzang. Ik zou zeggen: Doe het eerst en zet het dan in de pers. Weer stak een ander den vinger op: Pas op, hoor! dat mag niet. Een derde voorbeeld. Een predikant sprak in zijn Kerstpreek eerst een 20 minuten de kinderen toe, om zich daarna tot de grooten te wenden. Eenige Kerkboderedacteurs knipperden met de oogjes: het kan er nog mee door, als het maar nooit meer gebeurt. Nu is er onder dat alles zeer zeker iets echt Hollandsch. Wij laten niets den hamer passeren, zonder er lang en breed over gesproken te hebben, ja uitgeweid. Wij zijn critische proevers van al wat de pers ons voorzet. De oude heer Smits had er reeds kennis aan, als hij schreef:

„Als ik ooit een „vriendelijken lezer“ ontmoet, zal ik hem op sterk water zetten en aan het Leidsch museum ten geschenke zenden als een zeldzaamheid, die veel kostbaarder is dan al de mummien, welke men daár ziet.“

Maar op deze wijze wordt toch alle Reformatie een onmogelijkheid. Reformatie is niet mogelijk zonder aan iemands heilig huisje te raken. Het is onmogelijk zonder eens iemand te bezoeken, al mag dit nimmer de toelag zijn. Het is onmogelijk — heeft iemand gezegd — een fakkel door het ge-

drang te dragen, zonder iemand den baard te verzengen. Er is ook een Reformatie-stijl, die wel eens uit den gewonen stijl valt. Op het kwinkeleeren van eene kanarie — schreef eenmaal De Liefde — hoe lieflijk ook, heeft zich nimmer een krijgsheer tot den strijd toegerust.

Zeker, voor Reformatie is noodig een Reformatie-basis. Die behoeven wij niet te zoeken. Luther moest daar eerst om worstelen. Van den Paus beriep hij zich op het concilie, tot Eck hem in het twistgesprek van dezen grond dreef en hij niets overhield dan het Goddelijk Woord. Welnu, één ding is duidelijk geworden, ons volk laat dat Woord niet los. Het laat los, terstond los, wie dat Woord loslaat hoe lief hij hun ook vroeger is geweest. Het laat los hem van wien het vermoedt, dat hij van dien grond afwijkt, ook al ware dat vermoeden soms minder gegrond. Maar als wij voor die autoriteit buigen, dan behoeven wij ook niet te zwiepen van eerbied voor menschen en menschelijke instellingen, al is het dan nog zoo'n vrome man en zoo'n innig kind en nog zoo'n oud gebruik en al is dat honderdmaal altijd zoo geweest.

Juist dat Woord opent zulke wijde perspectieven. Het jaagt ons bijna een huivering aan, als het ons het ideaal voorhoudt. Denk eens aan de eischen, die Jezus Zijne discipelen voorhoudt. Bij Hem vergeleken is een Tolstoj een armzalige dilettant. Wij willen ook dat herdenken — en hervorming vangt aan met herdenken — met heilig beven, dat is ook Reformatie-mentaliteit, die bidt: „Och of wij uw geboden volbrachten”.

De kerkhervorming begon met de zielshervorming, die Luther in het klooster doorstreed. Zoo moet het nu ook gaan. Hervormingen kan men niemand opdringen. Men kan ze niet aanslaan als Luther zijn 95 theses. Hare noodzakelijkheid moet voorgevoeld en hare komst ingewacht worden. De Reformatie-mentaliteit gaat aan de reformatorische daden vooraf. Die te ontwikkelen is niet het minst doel van ons blad. Tot er iets in ons tintelen gaat en gloeien als in het dichtje van Eichert is verklankt:

Mich küsste traurigen Blickes
Der Menschheit tiefes Leid
Mich küsste die kranke Sehnsucht
Die nach dem Glücke schreit
Mich küsste im Feuerstürme
Die fiebernde Not der Zeit.

Zal echter met vrucht in deze richting gewerkt worden, dan moeten onze menschen zich uitspreken. Dan moeten onze voormannen weten wat er in de harten leeft. Dan moeten wij elkander vinden en worstelend voorwaarts gaan. Daartoe is openbaarheid noodig. „Een jonge stem” als hij, in den Ien jaargang zich uitsprak, heeft weinig navolgers gevonden. Ik wil mij nu eens gaan uitspreken en hoop weer anderen aan 't praten te brengen.

Waarschijnlijk zal ik er wel eens „naast” zijn. Ik dien mij ook niet aan als Reformator. Ik ben slechts een stem uit de menigte. Als ik er eens „naast” ben, moet u niet hoos worden. Eens sprak ik in Harlingen. Daar zeggen ze als iemand niet bijzonder op de hoogte is: „Hij is zeker van 't Vlie” (nl. Vlieland). Dat mag u van mij ook denken.

Nu drink ik mijn kop thee uit en breek op. Volgenden Zondag schiet ik weer eens bij u aan. Zie ik u nog in de Avondkerk? Even zien? Ja, de Pausche Mia is niet aan de orde en de Zondag van den Eed ook niet! Ah! daar kunnen wij dan a.s. week over praten, ik wilde dan eens met u praten over reformatorische wenschen aangaande het kerkelijk leven.

N. B.

UIT DE SCHRIFT.

De tegenstelling met de wereld.

Die Hem daarentegen liefhebben, zijn als wanneer de zon opstaat in haar kracht.
Richteren 5:30b.

Onze dagen zijn angstdagen.

De harten der menschen zijn vervuld met vrees. En in die vrees troost de wereld zich met den schijn, en beeldt zich in, dat haar idealen werkelijkheid worden, maar haar verwachting loopt uit op bittere teleurstelling, en haar luchtig spel eindigt in ontzettende ontgoocheling. Wie echter niet teleurgesteld wordt is Gods kind. Wie nooit bedrogen uitkomt zijn zij, die den Heere liefhebben, want luister wat Debora ten slotte van hen zingt.

Zij kan haar lied niet beëindigen met den dood van Gods vijanden.

Haar blik kan niet blijven rusten op den verslagen Sisera, en zijn door smart gebroken moeder, maar zij richt haar oog ten slotte op 's Heeren volk, en van dat volk jubelt zij: Die Hem daarentegen liefhebben zijn, als wanneer de zon opgaat in haar kracht.

Hebt ge wel eens die klimmende zon in haar majesteit en schoonheid aanschouwd?

In onze lage nevellanden is haar rijzend licht vaak omfloersd door grijze sluiers, doch Debora heeft op de hoogte van Kfraim's bergen haar gezien in de volle uitstraling van haar kracht.

Daar is zij in verblindenden glans als een held, vaardig om het pad te loopen. Voor haar wijkt de nachtschaduw. Zij doet de sterren verbleeken. Het geheimzinnige duister drijft zij op de vlucht, en als zij omhoog rijst, zet zij de schepping in gloed. Zij openbaart de schoonheid der natuur. Zij ontdekt de heerlijkheid der aardse dingen, en dan klimt zij al hooger en hooger, totdat zij eindelijk op den vollen middag in haar zenith staat, en triomfeerend haar lichtzeeën over de aarde uitstort.

Zoo nu zijn zij, die den Heere liefhebben.

Van nature is het ook bij hen ellende en donkerheid.

In zichzelf zijn ze geen licht, maar enkel nacht. Eertijds waart gij duisternis.

Maar God heeft hen lief met een eeuwige liefde. Christus heeft hen liefgehad tot in den doode.

Zijn liefde ontsteekt in hun harten het vuur der liefde tot Hem, en dan wijkt het donker, en zij worden licht in den Heere. Doch... klimmend licht. Licht, dat uit de nachtdonkerheid oprijst. Licht, dat vaak nog met de nevelen worstelt. Licht, dat in glans toeneemt, en licht, dat zeker overwint. Zij gaan van kracht tot kracht steeds voort, en zullen eenmaal voor God in Sion verschijnen.

Wat is er een groot contrast tusschen schijn en werkelijkheid!

Naar den schijn der dingen gaat de zon der wereld op in volle kracht, en straalt haar glans in duizendvoudige schittering, en wint de macht van Sisera, maar de werkelijkheid is anders. Alle schittering der wereld is slechts het glinsteren van klatergoud. Alle heerlijkheid des menschen is als een bloem, die verwekt. Alle glans van deze aarde dooft uit, en de weg der goddeloozen is enkel donkerheid, maar het pad der rechtvaardigen is een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag. Gods volk blijft in glans klimmen. Zoo is Israël's zon opgegaan, ja door veel wolken en donkerheid heen, en door veel strijd met nevelen en schaduwen, maar toch geklommen, totdat zij in Christus, de Zon der gerechtigheid, haar middaghoogte bereikt, en haar schijnsel werpt over heel de wereld. En zoo breekt zich het licht van Christus' gemeente een weg door alle werelddonkerheden, totdat zij in den grooten dag des Heeren in haar volle zenith staat.

Het is in Jezus' volk klimmend licht.

Het is in ieder van de Zijnen toenemende kracht. Dat genadelicht stijgt steeds hooger.

Ook al is de schijn tegen.

Door alle donkerheid van zonde en strijd.

Zelfs in de duisternis valt des doods.

Dan gaat de zon van Gods kind niet onder.

Zijn sterven is geen sterven van het ware leven.

Het waarachtig levenslicht dooft niet uit, maar in het sterven trekt er slechts even een verduisterende wolk langs het licht, en door die schaduwen des doods stijgt het tot de hemelsche middaghoogte, waar het eeuwig schijnen en stralen zal in zuiveren glans en blinkenden luister.

Als de zon, die opgaat in haar kracht.

Gij stemt dat misschien niet voetstoots toe.

Gij denkt aan de donkerheden, die zich dikwerf om u leggen, en gij denkt aan de schaduwen van twijfel en onzekerheid, waarmee gij te worstelen hebt, en gij ziet in uw leven vaak weinig van het winnende licht, dat over de duisternis triomfeert. Het schijnt u meer nacht dan morgen te zijn; meer toenemende donkerheid dan klimmende glans, en de vraag ontperst zich aan uw gedrukte en neergebogen ziel: heeft God vergeten genadig te zijn?

En toch: als de zon, opgaande in haar kracht.

En toch is het voor Gods kind klimmend licht. Toch wint ook voor u, door onweder voortgedrevene, de zonneshijn van 's Heeren genade den strijd. Hij laat Zijn werk niet varen, en gij zijt en blijft als de morgenzon, die aan den hemel stijgt, en zegepraalt over alle wolken en duister.

Onze dagen zijn angstdagen.

Donkerheid bedekt de wereld.

Brede schaduwen versomberen het leven.

Dikke wolken drijven aan.

Maar in die donkerheid is Gods volk veilig.

Christus' gemeente is zeker van haar zaak.

Zij is als de zon, die opgaat in haar kracht.

Zij alleen heeft het licht, en zij alleen gaat tot het licht.

Haar glans triomfeert over alle, alle wereldduister.

De rechtvaardigen zullen blinken als de middag-zon.

K. D.

KERKELIJK LEVEN.

— Gereformeerde Apologetiek.

Op verzoek van de pers maakte ik het volgende verslag van mijn inaugurele oratie voor haar gereed.

Het is bekend, zeide spr., hoe mijn vereerde leermeester en groote voorganger Bavinck, toen hij zijn leven volgde wegstroomen, den wensch koesterde nog eenmaal de pen te hanteeren om gereformeerd Nederland te waarschuwen voor de

zware tijden, die hij komen zag. Laat mij, niet om zijn zaak over te nemen — want wat hij wilde zeggen bleef voor ieder verborgen —, maar om te gehoorzamen aan eigen innerlijken aandrang, mogen beginnen waar hij wilde eindigen.

Men behoeft nog niet door de oogen van een Spengler te zien om tot de overtuiging te komen, dat de Westersche beschaving een geweldige crisis doormaakt in het staatkundige, in het oeconomische en bovenal in het geestelijke. Men was trotsch op het nieuwe wereldbeeld, door modernen tijd geschapen. Thans echter komen Natorp e.a. er voor uit, dat geen tijd zoo arm was als de onze. Elke tijd had een wereldbeeld, de onze niet.

Het groote kenmerk van onze tijd is, dat hij geen kenmerk heeft. Men is goed gesorteerd in wereldbeschouwingen, maar niet één ervan domineert. Tegenover den juichtoon: de ziel overwint, wordt weer gehoord het rauwe geschreeuw van het materialisme.

Wat eenheidsgebrek komt ook uit in wetenschap, kunst, kultuur, zedelijkheid en religie. Wat deze laatste betreft, er is in onze tijd wel plaats voor de religie, maar dan voor de zoogenaamde vrije religie of liever vrije religies. Het christendom, met zijn pretentie de eenig ware, de absolute religie te zijn, kan in de oogen van den modernen mensch geen genade vinden. Men trekt van alle kanten tegen het christendom op. De aanval richt zich niet slechts tegen den bovenbouw der kerk, maar bedoelt haar te ontblooten tot haar fundamenteel toe.

Hiertegenover hebben kerk en wetenschap te verdedigen. Men heeft dat allerwegen gevoeld. De apologetiek bloeit. Alleen van gereformeerde zijde is er tot nu toe weinig aan gedaan. Kuypers en Bavinck, onder den indruk van de litteerische apologetische school, verwachtten vroeger van apologetiek geen heil. Maar Kuypers voorspelde, dat het eisch van den toestand zou kunnen worden om apologetisch van ons af te spreken. In dit stadium verkeerden we thans.

De geschiedenis van de apologetiek en de apologetiek in den nieuweren tijd is een tijdsgeschiedenis. Van Hugo de Groot tot nu toe laat zij zich samenvatten in deze twee woorden: „beweisen” en „begründen”. Vóór Schleiermacher wilde men de waarheid van het christendom bewijzen voor het natuurlijk verstand. Na Schleiermacher wil men de apologetiek „begründen” op de religieuze ervaring. Het eerste liep uit op rationalisme, het tweede op subjectivisme. Nog altijd loopt de apologetiek in een doolhof rond.

Het is daarom harde noodzaak, een apologetiek van den grond af op te bouwen. Jammer, dat wij in onze Gereformeerde theologie zoo weinig vinden, dat daarbij dienen kan. Wel verdedigden onze vaders de belijdenis tegen roomschen, joden, heidendom, mohammedanisme, atheïsme, maar de grootste vijand werd niet van het begin af herkend: het humanisme. Dit humanisme trad met Melancthon de reformatorische kerk binnen. Het heeft tot diepstelligend beginsel: de autonomie van den mensch. In het kerkelijke leven schoot het eerst geen wortel. Wel in de wetenschap (behalve in de theologie). Die is op reformatorisch terrein nooit anders dan in synthese met het humanisme beoefend. En wat Troeltsch noemt het nieuw-protestantisme is de eenduidige overwinning van het humanisme ook in het kerkelijk en wetenschappelijke. Dat humanisme vreesde thans echter zijn ondergang. Zijn grondgedachte: de autonomie van den mensch, blijft wel gehuldigd, maar zijn gewijzigd middeleeuwsch karakter kan het bijna niet handhaven; Schopenhauer, Nietzsche, Stirner, Darwin en vele anderen hebben door hun theorieën dat humanisme op zijn grondslagen doen wankelen. Had de reformatie zich tegenover het humanisme van haar apologetische roeping gekwet, het ware naar onze berekening zoover niet gekomen.

Komende tot het begrip en de taak der apologetiek wordt opgemerkt, dat zij zuiver antithetisch moet worden opgevat. Het belangrijkste verschil tusschen apologetiek en apologetiek mag nooit uit het oog worden verloren. Maar dit hebben zij gemeen: de idee der verdediging.

Wat moet worden verdedigd? In de gebruikelijke taal zou men zeggen: de geloovige wereldbeschouwing. Maar wereldbeschouwing is hier te eng. Er wordt bovenal aanslag gepleegd op onze Godsbeschouwing. Ook op onze levensbeschouwing. Gods, wereld- en levensbeschouwing liggen saam besloten in het dogma, hier niet verstaan als een reeks afzonderlijke dogmata, maar als een eenheid.

Maar daarom kan ook niet worden volstaan met een „Christelijke” apologetiek. Het christelijke openbaart zich nu eenmaal in een bepaalden vorm. Een vormloos christendom is een Gedankending. Daarenboven zou het van weinig tolerantie tegenover andere christelijke richtingen getuigen, wanneer wij een Gereformeerde apologetiek voor de christelijke uitgaaven. Onze Universiteit leeft uit de overtuiging, dat er een speciaal gereformeerde Gods- en wereld- en levensbeschouwing bestaat. Zij eischt, dat haar apologetiek gereformeerd zal zijn. Ook kan op Bavinck's gereformeerde dogmatiek niet anders correspondeeren dan een gereformeerde apologetiek. Vanzelf sluit dit samenwerking met den apologetischen arbeid van andere richtingen niet uit. Een gereformeerde apologetiek verkeert in gunstiger conditie dan eenige andere. Zelfs niet-geestverwanten bewonderen het grootsche Gedankens-complex van het Calvinisme. Het geloovig verstand vindt nergens zulk een bevrediging als in de gereformeerde wetenschap.

De gereformeerde apologetiek heeft haar verdediging te richten tegen alles, wat het gereformeerde dogma aanvalt, ook tegen de haeresie. Zij is bij uitstek een „Gegenwartswissenschaft”. Haar verhouding tot dogmatiek en filosofie dient zuiver te worden gehouden.

De methode der gereformeerde dogmatiek moet anders zijn dan die van het rade-bewijs of den

ervaris van d...
Men la...
het Ge...
het itz...
tegen...
De ma...
zuiver...
Einc...
niet w...
oversc...
de do...
volgen...
voorn...
tweeds...
andert...
men...
W...
refo...
van...
overw...
gehad...
Nad...
heeft...
gen, v...
volgen...
gebru...
Dit ver...
welke ik...
inkorten o...
den. Zij...
in dit ver...
niet heb...
Inmidde...
kondiging...
in Kampe...
Naar re...
teur eiger...
Ik schre...
dien regel...
voor hij...
Laat ik...
alle corre...
ontdekt...
harer, op...
op bl. 51...
den er ni...
anderde il...
in: „doo...
of vrouw...
Misschie...
Ik vlei...
kunnen ve...
bepleitte...
En nu...
den uitge...
krap toeg...

— Nalef.

Het bre...
Wij sla...
belangstell...
Wij heb...
niet daari...
En daar...
Met ram...
op zich le...
gripen...
Aangebe...
Ongevra...
Er wor...
of een pro...
De part...
uitvechten...
Wij verg...
Dit kan...
wel onze...
voor onze...
maken...
Zoo tro...
den hoofd...
Vrijzinnige...
Hij voor...
weg der...
erg.

Na s...
meebre...
heden...
Zeker...
wensche...
van on...
verhand...
Inder...
Maar...
vriede...
Moet...
Wij l...
nu, toe...
gaat!...
Geste...
en de v...
lijk ver...
Geste...
vormde...
zinnigh...
Deze...
den ell...
over en...
De kl...
dezer g...
Geste...
Zou...
zijn gek...